

I utbildningen till specialistsjuksköterska inriktning palliativ vård vid Marie Cederschiöld högskola och Sophiahemmet högskola ingår att skriva en magisteruppsats som berör palliativ vård.

När vi skulle välja ämne till uppsatsen utgick vi från våra erfarenheter från både tidigare arbetsplatser inom hemsjukvården och vårt nuvarande arbete inom specialiserad palliativ vård. Det vi hade uppmärksammat var att patienters palliativa vårdbehov ofta identifierades alltför sent i sjukdomsförloppet vilket kan ha negativa konsekvenser för både patient och närstående. Framförallt upplevde vi sen identifiering av de palliativa vårdbehoven bland patienter med annan diagnos än cancer. Vi ville därför undersöka om det fanns något verktyg som underlättar identifiering av patienter med palliativa vårdbehov och då med fokus på patienter utan cancerdiagnos, det vill säga patienter med icke-malign sjukdom. Valet föll på ett instrument som heter förvåningsfrågan (surprise question på engelska). Socialstyrelsens definition av förvåningsfrågan lyder: Skulle du vara förvånad om patienten är död inom ett år? Tanken är inte att frågan ska ge ett exakt svar på kvarvarande livslängd utan ska besvaras intuitivt och är tänkt att fungera som ett screeningverktyg för att identifiera patienter som kan tänkas gagnas av palliativ vård.

Syftet med uppsatsen var att undersöka förvåningsfrågans användbarhet vid identifiering av patienter med palliativa vårdbehov vid obotlig icke-malign sjukdom.

Uppsatsens resultat bygger på 29 artiklar och i många av dessa studerades förvåningsfrågans effektivitet när det gäller att prognostisera kvarvarande livslängd vilket alltså inte är dess tänkta funktion. Andra funktioner förvåningsfrågan fyllde var att faktiskt kunna identifiera patienter i behov av palliativ vård samt att det i sin tur medförde andra åtgärder med potential att gynna patienten såsom aktivt ställningstagande till den fortsatta vården, dokumenterade vårdplaner och vårdplaneringsmöten. Till instrumentets fördelar hör att det är enkelt och snabbt att använda samt oberoende av verksamhet. Flera professioner kan använda det och tillsammans med andra instrument eller parametrar kan det göras en ännu mer specifik och individuell bedömning. Till nackdelarna hör att det kan betraktas som alltför generellt och att det i alltför hög grad bygger på en subjektiv bedömning.

Under arbetet med uppsatsens bakgrund kunde vi konstatera att det råder stor ojämlikhet inom palliativ vård, både nationellt och internationellt. Tillgången till och kvaliteten på den palliativa vården beror bland annat på patientens ålder, bostadsort och inte minst diagnos där patienter med icke-malign sjukdom generellt får en sämre palliativ vård än patienter med cancerdiagnos. Även om förvåningsfrågan som instrument har sina brister och begränsningar kan det ändå fylla en viktig funktion som ett första steg att identifiera patienter med palliativa vårdbehov. Svaret på förvåningsfrågan får därefter följas upp med en individuell bedömning kring lämpliga fortsatta åtgärder.